

Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής

Ενότητα 2: Η δυναμική της σχέσης
του ανθρώπου με τον χώρο
και η εκπαιδευτική της σημασία (1/2)

Δημήτριος Γερμανός

Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

1. Η ανθρωποκεντρική- και όχι τεχνοκρατική- προσέγγιση του χώρου

Απλά «χώρος» ή «χώρος ΚΑΙ άνθρωπος»;

- Συνήθως, στην ελληνική εκπαίδευση με τον όρο «χώρος» υποδηλώνεται μια κατασκευή ή μια **διαμόρφωση** (κτίριο, αίθουσα, αυλή...).
- Ένας τέτοιος χώρος θεωρείται **τυποποιημένος**, δηλαδή ότι έχει πάντα **σταθερά**
  - τη διαρρύθμιση,
  - την αισθητική του,ενώ το μέγεθος και το σχήμα του μπορεί να εμφανίζουν μικρές διαφοροποιήσεις, χωρίς να αλλάζουν σημαντικά.

Παράδειγμα

Ας πάρουμε το παράδειγμα μιας τυπικής αίθουσας διδασκαλίας δημοτικού σχολείου.

Δημοτικό σχολείο, Θεσσαλονίκη 2012

Αυτή η αίθουσα...

...αντιπροσωπεύει και σήμερα την επίσημη άποψη του ΥΠΕΠΘ για τη σχολική τάξη...

Τα χαρακτηριστικά του χώρου της τα βρίσκουμε σε όλα τα σχολικά κτίρια, **τα ίδια**, χωρίς σημαντικές αλλαγές, **ανεξάρτητα:**

- α) από την **ηλικία** των παιδιών και
- β) την **περιοχή** που βρίσκεται το σχολείο.

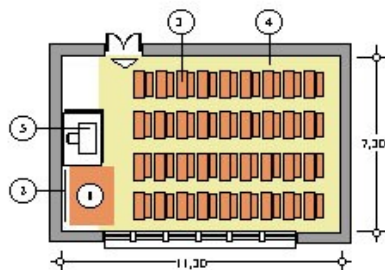
Η αντιπροσωπευτική αίθουσα, λοιπόν, του σχολείου είναι **τυποποιημένη**.

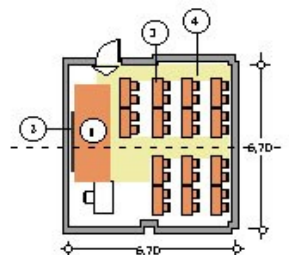
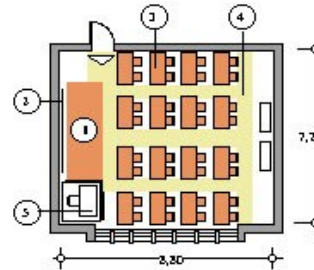
Πότε εμφανίστηκε για πρώτη φορά μια τέτοια αίθουσα στο ελληνικό σχολείο;

Οι τρεις (μόνο!) τύποι αιθουσών που εμφανίσθηκαν στο ελληνικό σχολείο μέχρι σήμερα.

1 ΑΙΘΟΥΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΚΤΙΡΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ 1894

2 ΤΥΠΙΚΗ ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ '70

ΠΕΡΙΧΩΣ ΒΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΠΥΡΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

3 ΤΥΠΙΚΗ ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΤΟΥ ΟΣΚ, (ΤΥΠΟΣ "ΨΥΧΑΡΗΣ"-2005)

1:Παράδοση-εξέταση μαθήματος, 2:Πίνακας, 3:Θέσεις μαθητών, 4:Διάδρομοι, 5:Θέση του εκπαιδευτικού

Χαρακτηριστικά τυποποίησης

Αυτές οι αίθουσες διατηρούν τα ίδια **χαρακτηριστικά τυποποίησης** στο πέρασμα του χρόνου;

Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό πρέπει να εξετάσουμε τις **ομοιότητες** και τις **διαφορές** στη διαρρύθμιση του χώρου:

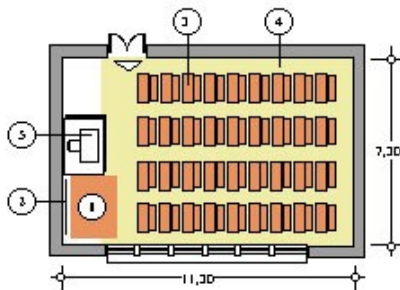
- Στη διάταξη των θρανίων.
- Στον προσανατολισμό των θρανίων.
- Στη θέση του πίνακα.
- Στη θέση του εκπαιδευτικού στην τάξη.

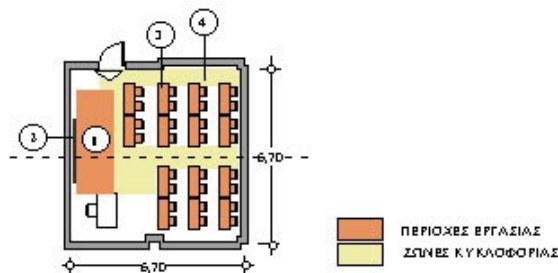
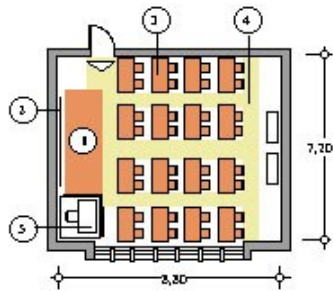
Διαφορές

Ποιες **διαφορές** παρατηρούμε σε αυτά τα θέματα ανάμεσα στις τρεις αίθουσες από το 1894 μέχρι σήμερα;

1 ΑΙΘΟΥΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΚΤΙΡΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ 1894

2 ΤΥΠΙΚΗ ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ '70

3 ΤΥΠΙΚΗ ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΤΟΥ ΟΣΚ, (ΤΥΠΟΣ "ΨΥΧΑΡΗΣ"-2005)

1. Διάταξη των θρανίων;
2. Προσανατολισμός των θρανίων;
3. Θέση του πίνακα;
4. Θέση του εκπαιδευτικού;

Η σύγκριση των τριών αιθουσών...

✓ Δείχνει ότι τα βασικά χαρακτηριστικά του χώρου της τάξης παραμένουν

– τυποποιημένα,

– τα ίδια,

από το 1894 ως σήμερα!

✓ Θέτει το ερώτημα αν, σ' αυτές τις συνθήκες, **άλλαξε** ο τρόπος που λειτουργεί μια σχολική αίθουσα από το 1894 ως σήμερα!

Για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα...

- Πρέπει να εξετάσουμε τον τρόπο που **χρησιμοποιούνταν** οι σχολικές αίθουσες σε όλη αυτή την περίοδο.
- Δηλαδή να εξετάσουμε :
  - Τη **διδασκτική** προσέγγιση.
  - Το **ρόλο** του μαθητή.
  - Το **ρόλο** του εκπαιδευτικού.
  - Τη **σχέση** δάσκαλος-μαθητής.
  - Το βαθμό **εκπαιδευτικής αλληλεπίδρασης** στην τάξη.

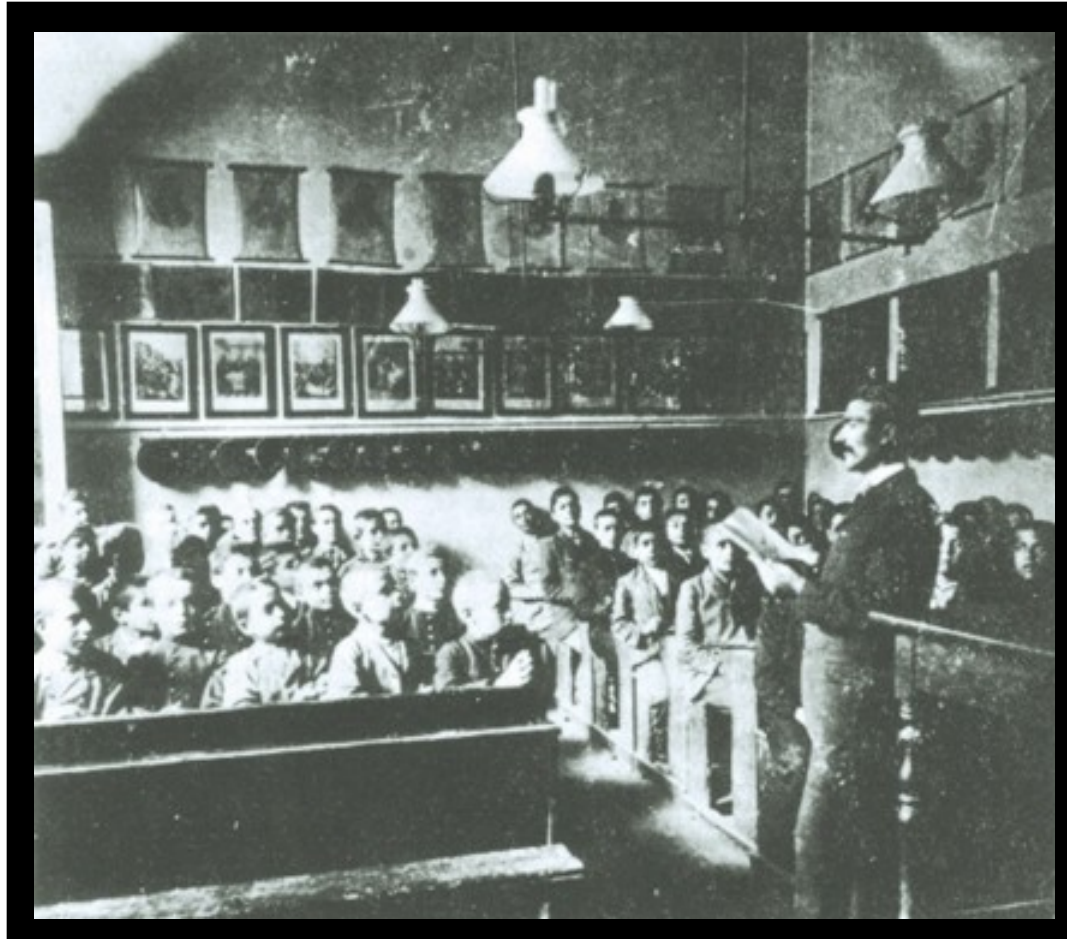

Αυτά φαίνονται και μέσα από τις σχέσεις χώρου που μπορούμε να παρατηρήσουμε στην τάξη.

- Ποια η θέση των μαθητών στο χώρο;
- Ποια η θέση του δασκάλου στο χώρο;
- Ποιος ο συμβολισμός από τη σχέση των δυο θέσεων στο χώρο;
- Ποιος ο προσανατολισμός των μαθητών στο χώρο;
- Ποια μορφή εκπαιδευτικής επικοινωνίας μοιάζει να αναπτύσσεται;

Αίθουσα διδασκαλίας του 19ου αιώνα

Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής

Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Αίθουσα διδασκαλίας του 1903

Αίθουσα διδασκαλίας του 1978

Αίθουσα διδασκαλίας του 1998

Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής

Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

Αίθουσα διδασκαλίας του 2011

Παρατηρούμε λοιπόν ...

... ότι η τυποποίηση στην **οργάνωση του χώρου** που εμφανίζεται σ' αυτές τις αίθουσες, αντιστοιχεί σε μια τυποποίηση στον **τρόπο λειτουργίας της τάξης**, από το 1894 μέχρι σήμερα.

Τυπική αίθουσα νηπιαγωγείου (1/2)

Αίθουσα διδασκαλίας στο 2ο Νηπιαγωγείο Συκεών,
πριν την παρέμβαση
Έργο 21793 της Επιτροπής Ερευνών ΑΠΘ

Τυπική αίθουσα νηπιαγωγείου (2/2)

Η ίδια αίθουσα διδασκαλίας στο 2ο Νηπιαγωγείο Συκεών,
μετά την παρέμβαση
Μελέτη-επίβλεψη: Δ. Γερμανός, 2005-06
Έργο 21793 της Επιτροπής Ερευνών ΑΠΘ

Συμπεραίνουμε, λοιπόν... (1/3)

- Ότι ο σχολικός χώρος δε διαμορφώθηκε μόνο με **τεχνικά** κριτήρια (φωτισμός, αερισμός, μέγεθος κλπ.).
- Αλλά –κυρίως- για να εξυπηρετήσει μια συγκεκριμένη μορφή **λειτουργίας της τάξης**.
- Η μορφή αυτή είναι **δασκαλοκεντρική** και σημαδεύει το ελληνικό σχολείο από τότε που δημιουργήθηκε.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν... (2/3)

- Ο χώρος έχει μια **λειτουργική** και **συμβολική** ταυτότητα, που συνδέεται με τον τρόπο που τον σχεδίασαν και τον χρησιμοποιούν οι άνθρωποι.
- Η ταυτότητα του χώρου παραπέμπει στην **κοινωνική** και **πολιτισμική** πραγματικότητα της περιοχής που βρίσκεται ο χώρος αυτός.
- Δηλαδή, στον **τρόπο ζωής** των ανθρώπων και στις **σχέσεις** μεταξύ τους.

Και αυτό, επειδή...

...τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του χώρου επενδύονται με τρεις **ανθρωποκεντρικές** διαστάσεις:

- την **ψυχολογική**, που αφορά κυρίως την οργάνωση των σχέσεών μας με τους άλλους.
- την **κοινωνική**, που αναφέρεται στην αλληλεπίδραση του υποκειμένου (ατόμου ή ομάδας) με το κοινωνικό του περιβάλλον.
- την **παιδαγωγική**, που συνδέεται με τις διαδικασίες μάθησης και ανάπτυξης.

Αυτή η σύνθετη ποιότητα του χώρου...

αποκτά ιδιαίτερη σημασία για το εκπαιδευτικό περιβάλλον, επειδή συνδέεται με την ανάπτυξη:

- των **ρόλων** του εκπαιδευτικού και του μαθητή,
- των εκπαιδευτικών **σχέσεων**,
- της **αλληλεπίδρασης**,
- των **πρακτικών** επικοινωνίας και εργασίας στην τάξη,

που αποτελούν βασικούς **ψυχοκοινωνικούς** και **παιδαγωγικούς** παράγοντες για τη λειτουργία του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος.

Γι' αυτό και ο χώρος μπορεί να επηρεάσει τη διαμόρφωση...

- των **στάσεων** του μαθητή,
- των **προσδοκιών** του,
- της **αυτοεικόνας** του, καθώς και
- του **ψυχολογικού κλίματος** που αναπτύσσεται στην τάξη.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν...(3/3)

- Ότι στην περίπτωση του σχολείου, αυτά σημαίνουν πως η ταυτότητα του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος –παρά τις διαφορές που οφείλονται στο πέρασμα του χρόνου- **διατηρεί** τον αρχικό της χαρακτήρα.
- Ότι η οργάνωση του σχολικού χώρου δείχνει πως ο βασικός χαρακτήρας του ελληνικού σχολείου παραμένει **δασκαλοκεντρικός** από το 1894 μέχρι σήμερα.

Πηγές εικόνων

Όλες οι εικόνες προέρχονται από το προσωπικό αρχείο του διδάσκοντα, καθηγητή κ. Δημήτρη Γερμανού.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημήτριος Γερμανός.
«Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής. Η δυναμική της σχέσης του ανθρώπου με τον χώρο και η εκπαιδευτική της σημασία». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014.
Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS346/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

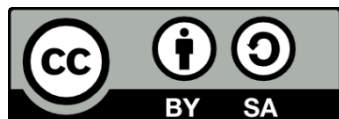
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Ομάδα Έργου «Ανοικτά
Ακαδημαϊκά Μαθήματα Α.Π.Θ.»
Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2013

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
πρόγραμμα για την ανάπτυξη

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

